

De contractibus

licet dicant ex sententia/habentes alimēta
z quibz regamur/his contēti sim? Incū-
bit siquidē eis/vel p se vel p suos/ambu-
lare viā que dura est z anfractuosa/cōtra-
ctuum.plena laqueis.z funibz circūpleta
peccatorz. Tales igit qd agent/qualit
obediēt aplo iubēti. Quvero o hō dei hec
fuge? Nūquid debuerāt prout alibi loqf
extra mūdū crisse. nedū animo sed corpe
qui nec fodere valent.z mendicare erube-
scunt.z de altario viuere habēt. Quvero
prouidit idem apls dum prioribz verbis
cōtinuo subiūxit. Sectare autē iusticiā.
Hec est enī que cōmutatōnem oēm equo
precio mēsurat numerat z ponderat. Iu-
sticiā vero docet ipsa sapiētia. p quā se re-
ste/legū cōditores iusta decernūt. Hinc il-
la sapiētissima salomonis oratio. Vit-
te sapiētia de celis sanctis tuis. vt mecum
sic z mecum laborer. Sit z ipsa nobiscū
volentibz inq̄rere q̄ sit via regia cōtractu
um ciuiliū ad euitandas offendiculoz tē
diculas. Mōmuit hoc attētare petitio
quorundā hominū dei casum offerēs p/
plectū apd eos quos exaudire caritas ius-
sit z inclinauit sapiētia pollicens. q̄ eluci-
dant me inq̄t/vitam eternā habebunt.
Erūt autē p̄tiones due. Prima resoluet
materiā cōtractuū ad terminos iuris diuī-
ni z naturalis. sub quintuplici quaterna-
rio considerationū. Altera sub totidē p/
positionibz/particularē casum q̄ petitus
est attinget z absoluet.

Explicit probemū. Incipit tractat.

Sequitur prima pars principalis Incipit p̄m q̄ternari? Consideratio prima

Contractū boitatē aut ma-
licia/doctrinalr inuestigare
volentibus/necesse est in pri-
mis cognoscere qd nois. et
qd rei. qd sez sit cōtractus. et
de cōtractu spēs. Tradit hoc aresto-
tiles esse primū z p̄riū in omī disciplina
siue sciētia. qm̄ ignorātes terminos/de fa-
cili palogifant. Potest at cōtractus. ita
breuiter describi. Cōtract^o est cōmutatio
ciuilis legitima. Cōmutatio ponit p ge-
nere. Ciuilis addit ad d̄nam mutationū
naturaliū. q̄s cōsiderat p̄tia natural. con-
tractus enī spectat ad ethicā siue moralē

phiam. Subiūgit legitima. i. legi cōfor-
mis/ad d̄nam cōtractuū illicitoz vel ille-
gitimoz. Inuēta est aut cōmutatio ci-
uilis post pctm̄. qm̄ status innocētie/ha-
buisset oīa cōia. Rursus cōmutatōnū
ciuiliū. multiplices sunt spēs. Una est vē-
ditio. altera est emptio hñtes se correlatiē
adinuicē. venditio in agēte z emptio i re-
cipiēte. Locatio z cōductio. silēm hñtes
correlatōem. Mutuatio actiue z passiue.
silt se hñtes correlatiue. Datio liberal et
receptio gratuita. Pōt itez extēdi cōmu-
tatio ciuilis ad matrimonialē cōiunctio-
nē maris z femine. de q̄ nihil ad p̄ns.
Cōstat igit qd cōtract^o est spēs iusticie. ne-
dū prout est general virtus. sed spēalis. z
spēali^o illi^o que dicit iusticia cōmutatiua.
Propterea si debeat plena resolutio fieri
necesse est puenire ad diffinitōez iusticie.
p differētiās int̄ medias. An qz cōmuta-
tio ciuilis/nō hz fieri nisi p translatōem
dñi vel vsus vel vtriusqz. consequēs est vt
sciat qd sit dñiū. z qd dñs z quot sunt spe-
cies dñiū. An dñiū p̄as est p̄inq̄ assumē-
di res alias vel vt alias/in sui facultatē vel
vsus licitū fm̄ iuravel leges/rationabil-
ter institutas.

Consideratio II

Contract^o ex q̄ est cōmutatio ci-
uilis legitima. z legitimū d̄r qd ē
cōforme legi. necesse ē agnosce-
re qd sit lex q̄les insup z q̄t sint
ei spēs. fundat vt p̄cedēs. Legū nēpe alia
est pure diuina. alia est pure natural. alia
canonica. alia pure positua alia ciuili pu-
re z ipa positua. Sūt z alie mixte ex aliq̄
b^o p̄dictis legibz. Ignoratz itaqz vel nō
p̄sideratz hm̄ōi diuisiōibz z diōibz/nō p̄t
h̄ri certa z p̄fecta resolutio. notificās diffi-
nitōez. Quid p̄trea dicat meū. qd tu-
um. neqz p̄ se q̄ns q̄s factus sit licit^o vel il-
licit^o. licit^o vel illicit^o in q̄s de se vel suo ge-
nere. aut ex sol accidētalibz circūstātijs. q̄
nō cadūt sub arte. Sz qm̄ alibi tradita ē
sub compendio ista resolutio/illam ad p̄-
sens non reperimus.

Consideratio. III.

Contractuum diuisio/species z
sufficiētia/sic haberi p̄nt. z ex-
pedit agnoscere. Aut enim per-
p̄ctū trāssert dñiū. aut sol^o vsus

Si primo modo hoc est dupl. qz vel fit mediante precio. z sic sunt due species correlatiue. emptio z venditio. Vel fit sine precio. z ita sunt due species correlatiue mutuario actiua z passiua. Unde mutuū dicitur quia de meo facio tuū. Pot ad di tertia species. que proprie nō est cōtractus sed est liberalis datio seu donatio vl' elemosyna. Ad dicitur quarta species que dicitur campsis seu cambiū. vbi fit translatio dominij de aliqua re ad aliā rem. remanētibus ambab' in sua eētia. vti vini ad frumentū. vel vestis ad solarē. vel pecunie ad pecuniā/ q̄uis hec species reducat ad emprōnem vel venditōnem. Vel si solus transferit vsus/redit ad locatiōem vel cōductiōem. cōmodatiōem vel accōmodatiōem

Si autē cōtractus sit talis virtute cuius trāsserit vsus rei/retento dominio hoc cōtingit dupliciter. Quia vel hoc fit sine precio mediāte. z sic sunt due species correlatiue. cōmodatiō z accōmodatiō. Aut fit mediante precio/ z sic sunt due species correlatiue. locatiō z cōductiō. Potest ad di tertia species que dicitur censualis pēsiō vel emphyteosis. vel datio ad firmā Adde ret' quarta species q̄ est impignoratō. nisi q̄ ibi nō est est p̄prie trāsslatiō. sed tantum modo depositiō p̄ securitate mutui vel cōmodati vel crediti **D**eniq; notari p̄t. q̄ in aliq̄b' rebus non est dominij sepatuz ab vsu in pecunia numerata cui' dominiū est vsus. alioquin frustra esset. Et insup ecōuerso in cibo. cui' vsus est ipsa rei cōsumptiō. Et ita proprie nō sepatur hic vsus a dominio. Unde consurgit non p̄ ua turbatō apud aliquos nihil habere se dicentes in proprio vel in communi.

Consideratio III

Contractū diffinitōes in speciali tales p̄nt elici ex p̄missis **V**enditio est cōtract' p̄ quē fit trāsslatiō dominij alicui' rei. de vno ad alterū/ precio legitimo mediāte Ita q̄ ibi est merc' z preciiū. z emēs z vēdens Nec refert si sint plures ementes vel vendētes vt in cōitate. Et dicitur merc' ali/ quādo pecunia. aliq̄n ius ipam recipien/ di. aliq̄n est propriū corpus/serui alicui' **M**utuario est cōtractus p̄ quē fit trāsslatiō dñij ad alterz / nullo p̄cio mediante. nō quidē ad sp̄ vel p̄ sp̄. qz iā eēt liberalis

donatio **C**ampsis est cōtract' p̄ quē fit trāsslatiō dñij vni' rei ad alterā. sic q̄ vna ē preciiū alteri' / nec differt merc' a p̄cio. Et inde surgit dñna ab emptōe z vēditōne cōiter dictis. vbi p̄ciū z merc' distinguūt.

Donū est trāsslatiō rei ab vno in alterz liberalis z irredibil. non eī pactio est vel i tentiō/ q̄ fiat redditio. qz iā non eēt donū pure gratuitū **R**ursus cōmodatiō ē cōtract' p̄ quē fit trāsslatiō vsus rei de vno ad alterz / nullo p̄cio mediāte/ retēto dñio

Locatiō ē cōtract' p̄ quē fit trāsslatiō vsus rei de vno ad alterz / aliq̄ p̄cio mediāte/ retēto dñio **C**ensualis pēsiō videt' mixta ex vēditōne z emptiōne. locatiōne z cōductiōne qm̄ fit ibi qdā trāsslatiō dñij rei z vsus sui. ad tps solū. vel cū certis modificatiōnib' apposit' **P**ossent ex his elici descripriones illicitoz cōtractū. possz etiā fieri p̄bū de p̄missis p̄ metaphorā z trāsslatiōnē ad sp̄alia. vt dicim' regnū celoꝝ emi. z q̄ de' recipit ad vsurā/ sed omittim'.

Postremo qm̄ susceptiō p̄ntis opusculi. p̄cipalr est non de qlibet contractu ple/ ne loq̄. sed ad inuestigādū q̄s contractus vere dicat' vsurarius. vt radicatus et apte possit cognosci/ curabim' causas aliq̄s remouere/ p̄pter q̄s possit videri aliquib' q̄ contractus aliq̄s eēt vsurari' vel illegitim' siue non licit'. loquētes p̄cipue de legitimo vel illegitimo fm̄ legē pure diuinā vel pure naturalē. p̄supposito lapsu generis hūani seu pcti. Et p̄rio de vēditōne z emptiōne fiat sermo z hoc in scdo q̄terna rio nostraz consideratiōnū

Incipit secundus **quaternarius.**

Consideratio quinta.

Venditionis z emptiōnis cōtractus/ non ideo p̄cise dicit' illegitim'. quia sit vtilior vni' p̄ri q̄s alteri vt vendenti q̄s ementi vel econtra. **P**ossit aliquis opinari cōtractū. quia cōtract' species est iusticie commutatiue. q̄ respicit equalitatē rei que vēditur. ad rem q̄ emif. vt seruet' eq̄litas iustit' p̄ctij. propter quā equalitatē. facili' obseruandā. inuenta est moneta vel numisma vel pecunia. sicut pulcre deducit philosophus z facile est aduertere consideratiōne distātiās locoꝝ. z varietatē. nūc abundantie. nūc indigētie in reb' commutādis

De contractibus

Nihilominus apparet veritas nostre consideratōnis in practica vulgata et approbata. per omnes fere nationes. dum venditur et emitur redditus perpetui ut decem denarij reddituales perpetui / pro centum vel ducentis in pecunia numerata. **C**onstat in hoc casu quotidiano / quod infra .xx. annos emens poterit recipere totam pecuniam traditam. remanente sibi sua possessioe et integro. immo facta fortassis melioratōne. **S**unt alij casus ostendentes veritatem huius consideratōis. sed hic vnicus ad p̄ns sufficiat. **U**nde textus **L**eu. xxv. sic habet qui vendiderit domum suam intra muros urbis / habebit licentiam redimendi donec 9° annus impleat. si non redemerit 7° anni circulus fuerit euolutus / emptor possidebit eam. et postea eius in perpetuum et redimi non poterit etiam in iubileo. **N**otentur hec tria. **P**rimo quod venditio perpetua / licita est. **S**ecundo quod venditione non inficit conditio redimendi. **T**ertio quod si emptor / post .x. vel .xx. annos velit vendere illud quod emit suo venditori qualicumque precio. non tenetur fructus medij temporis deducere in precij recompenationem.

Consideratio. vi

Venditōnis et emptionis contractus non ideo precise dicitur illegitimus / quod res vendita potest ad certum tempus redimi seu retrahi lege super hoc constituta. **D**icentes oppositum / cōdemnarēt supremū legislatorē deū in legibus suis iudicialibus / datū per moysen populo iudeorum sicut est textus apertus **L**eu. xxv. mox allegatus. vbi patet quod vendens hereditatem / poterat redimere immo et sine redemptione reuertebat hereditas in anno iubileo. **C**uncta inquit regio possessionis vestre / sub redemptionis conditōne vendet. **H**ec autem lex inducitur hic / non quod obliget per nunc populū christianum / nisi pro quanto nouiter institueretur per legislatorē legitimū / in ista patria vel in illa. sicut factū est de multis legibus iudicialibus legis antiq̄. quę admodum preterea leges ciuiles non artant in foro ecclesiastico. nisi pro quanto per legislatorē ecclesiasticū firmate sunt. **S**ufficit autē ad propositū monstrasse per licitam legem veterem veritatem nostre consideratōis. quod scilicet de lege pure diuina et naturali / contra quas

agere nusquam fas est. non habet quod de ratione venditōnis licite sit quod non valeat redimere res vendita. sic quod non interponat conditio redimendi lege publica vel puata voluntate

Consideratio. vii

Venditōnis et emptionis contractus / non ideo precise dicitur illegitimus / quia pactū potestatis redimendi rem venditam ad tempus certū vel incertū / vendens et emens in tempore fuerit. **S**equitur ex precedenti. quia si in ista lege publica / potest hominū contractus fieri non repugnat legi diuine vel naturali quoniam ita fieri possit lege vel cōuentōne priuata quicquid sit alicubi de prohibitione positina

Consideratio. viii

Venditōnis et emptionis contractus / non ideo precise dicitur illegitimus iure diuino ac naturali / dum propter libertatem redemptionis vendite rei. res ipsa minori precio venditur vel emitur. **D**educitur primo per institutōem legislatoris publicam si fiat ex hoc mēsuratio precij secundum ampliātionem dominij super rem emptam. **C**onstat enim quod in casu consideratōis / cedit res emptam / ipsi emptori in minus amplū dominium / quod si non posset redimi. et e contra venditor non ita plene denudat se totaliter a dominio sue rei quam vendit. **S**i igitur potest precium augeri / dum ius vel dominium est pinguius latius et vberius / dominio diminuto potest et precium diminui. **P**ro quo facit textus **L**eu. xxv. qui sic habet. **Q**uāto minus tempus numeraueris / tanto minus emptori constabit. **C**onfirmat ex consideratōne contractus qui est locutio vel conductio vbi fit translatio solius vsus retento dominio. **Q**uis enim nesciat tempari vel augeri precium / iuxta tempus et vsus comoditatem maiorem vel minorem. **E**licitur ex premis hęc veritas. quod non est de intrinseca ratione venditōnis aut emptionis / quod fiat sine lucro alterius partium / et sine spe vel pacto redemptionis seu retractōnis peruentur aut eius causam habentes.

Bequitur nunc videre

quid de iure positino sit vel esse potest de ratione contractuum. **E**t hoc in tertio quaternario consideratōnū.

Incipit tertius quaternarius

Arbitrio legislatoris/ subiacet contractuum modificatio/ limitatio/ vel amplificatio/ Deducitur et hoc. Quod ad legislatoris spectat legum institutio. Formalis autem ratio contractuum/ consistit in conformitate ad leges sicut patet ex ditione contractus que est commutatio civilis legitima id est conformiter ad leges facta Unde contractus matrimonialis de quo minus videtur/ cum sit de iure naturali. subijcit tamen arbitrio legislatoris. scilicet papae vel ecclesie. alioquin non posset fundari illegitimitas quorundam personarum ad matrimoniale contractum. Immo et arbitrium tale legislatoris/ extendit etiam ad foras conscientie et penitentie. ut non quilibet peccator possit se cuilibet sacerdoti subijcere/ ad consecrationem sacramentalis absolutiois

Consideratio X

Arbitrio legislatoris fas est. quod expedit et decet/ contractus aliquos nunc validare nunc inuvalidare. per temporum. locorum. personarum et aliarum circumstantiarum/ variata qualitate. Deducitur primo per exemplum legislatoris supreme dei. qui licet multa iudicialia statuerit in antiqua lege pro regimine populi iudaici. nihilominus sic tempavit illa iudicia tempore legis euangelice/ quod illa commisit illis quibus ait. Qui vos audit me audit. Et per apostolum suum Omnis anima potestibus sublimioribus subdita sit Et ad hoc est sententia concors omnium doctorum. imo totius ecclesie. Unde qui diceret hoc argumentum esse validum. Lex antiqua iudicialis sic vel sic dicebat precipiendo vel prohibendo/ ergo taliter nunc agere christiani tenentur fallere. quoniam hec consequentia/ nedum falsa est. sed hereticalis Et quo sequitur hec veritas quod dum redimimus hereditatem venditam/ non est necessarium deducere fructus medios perceptos. nisi si alia lege quam antiqua fuerit institutum

Consideratio XI

Arbitrio legislatoris humani/ non est possibile quodlibet contractus ita suis legibus moderari quod subsequi possit multiplex abusus Sunt ad hoc auctoritates iurium plures

et experimeto quotidiano cognoscimus. Non tamen frustra conatur legislator ad moderationem contractuum dum facit quod in se est/ ad prohibitionem abusu. concedendo leges vniuersaliter positas. que quales esse debeant Sidorus ponit Nihilominus obseruandum est illud comicum. Ne quid nimis. Et illud sapientis. noli esse iustus nimis. Videmus enim in pluribus quod multiplicatoes institutionum et penarum/ sic inuoluunt populos/ quod fit eis iugum intolerabile et inuolutio laqueorum Exemplum daturum est alibi in materia symonie. et hic potest accipi in materijs usurarij/ quibus dum quiritur aditus precludi/ condennantur multi contractus/ qui secundum legem dei non sunt usurarij nec illiciti. et essent vtiliter tam reipublice quam personis Exemplum est preterea de casibus in foro penitentie et similibus alijs de quibus alibi.

Consideratio XII

Arbitrio legislatoris puenit nedum leges in contractibus ponere. sed positas interpretari. non tantum doctrinaliter ut iurisperiti possunt sed autoritative et iudicialiter. Est itaque legislator tanquam lex viva director et episcopus. dum et ubi puenit circa leges difficultates ex circumstantiarum varietate que sunt inumerabiles. nec cadere possunt sub arte vel lege quia per accidens sunt. Hinc est illud vulgari auctoritate. Ipse etiam leges cupiunt ut iure regantur. Elicitur ex his altera veritas quod ubi super bonitate vel malicia quorundam contractuum/ difficultas talis exoritur qualis non potest doctrinaliter determinari/ recurrendum est ad arbitrium vel interpretationem legislatoris. preteritum supremi ecclesiastici qui censet hanc iuramentum nedum humana sed diuina in scrinio pectoris et ubi papa deficeret/ concilium generale habet supremum iudicium iuxta veritatem in generali concilio Constantiensi. determinatam et in hac lege diuina immobiliter fundata. Si peccauerit in te frater tuus etc. sequitur dicit ecclesia Sub iugam in speciali de usurario contractu sub quarto considerationum quaternario.

Incipit quartus quaternarius

Consideratio. xiiij.

Usurarij contractus/ repugnat legi diuine et naturali. sic quod ex suo genere malus est. nec potest bene fieri Exemplum de mendacio ponitur aliquid. Et ad hoc est sententia concors doctorum.

De contractibus

Unde et philosophus naturale iudicium sequens posuit contra naturam esse ut numus numum pariat. In psalmis quoque et prophetis satis innuit. Si quis ad beatitudinem velit introire/que pecuniam suam non det ad usuram. **Episcopus** denique dicit. date mutuum nihil inde sperantes. Et ad hoc sunt congruenter plures date per doctores propter inconuenientiam que reipublice proueniret ex usuris si licite dicerent. **Ubi** et homo nascitur ad laborem. sicut habetur in **Job**. Est ergo contra naturam hominis ut sine labore velit uiuere. quod fit in usuris. **Item** et ad in statu innocentie positus erat in paradiso ut operaretur et custodiret illum. Et post peccatum dictum est illi. In sudore uultus tui uisceris pane tuo. Quinetiam recipientes ad usuram dum pecuniam promptam inueniunt/facile presumunt exponunt et ocio vacant et tandem graui paupere per os alienum consumunt. **Verumtamen** ille et consules rationes deducetes ad inconuenientiam non uident satis conuincere uolentem peruenire. Quia poneret ex aduerso multos casus/ in quibus magna utilitas et quasi necessaria sequeretur. tam in dante quam in recipiente. sicut allegant aliqui de mendacio officioso. Et alii de simplici fornicatione. Dicerent in super uerbum christi non esset preceptum. sed consilium. Sicut ad illa que subiungitur permittit dum predictum uerbum dicit. Date mutuum. **Nihilominus** ueritas ista tenenda est tanquam ex fide et ecclesiastica determinatione sicut et de mendacio. quod non possit bene fieri. quia per doctrinam oppositam qualis fuit apud grecos multos/ si admitteret officiosum mendacium/ tota scripture sacre (sicut dicit **Augustinus**) uacillaret autoritas. immo deperiret fidelitas et fidelis conuictus apud homines. Non enim oportet propter utilitates que per accensum possunt accidere/ ea dicere bona que per se et de suo genere mala sunt. et que confestim noiata (sicut aristoteles loquitur) sunt inuoluta malicia. sicut furtum/ quod est contractio rei aliene/ bene fieri est impossibile. quous furtum possit fieri non furtum. accedente consensu domini. Sicut diceret quod usurarius contractus inualidus est per legem superiorem diuinam. et ita illegitimus est ut sit furto similis. dum pecunia ultra sortem recepta contracta inuito domino saltem principali scilicet deo quecunque sit uoluntas recipientis ad usuram. que uerisimiliter est inuolutaria per se. sed uoluntaria per accensum. sicut est in percipiente merces/ imminente naufragio. et sicut consensus

in matrimonium per metum cadentem inconstanter uirum. qui consentit ne metum vel moriatur. Est enim consensus iste inualidus ad matrimoniale contractum. Similiter diceret de usurario contractu. Quauis non sit euidenter ostensum quin maneant difficultates satis multe.

Consideratio XIII

Usurarius contractus/ sicut in antiqua lege toleratus est ita possit in noua permitti/ sub certis modificationibus. Non quidem ut esset licitus sed ne deterius eueniret. **Exemplum** de libello repudii in antiqua lege permisso. quod nunc quod fuit licitum. Sic permittent dare ad usuras primis suis sed alienis. quous super hoc sit uaria doctorum locutio. propter uerbum **Ambrosij**. **Ubi** textus de uero. xxiiij. sic habet. Non fenerabis fratri tuo ad usuram. nec fruges nec qualibet aliam rem. sed alienis. **Exemplum** propterea de meretricibus. que tolerant/ non approbando quod faciunt. sed non puniendo. **Quo** circa posset inquiri si tolerantia talis sufficiat ut usurarius faciat lucrum supra sortem/ esse suum. sic quod non teneatur ad restitutionem/ licet peccet/ sicut meretrix non tenetur ad restitutionem pecunie lucre per traditionem sed iussus sui corporis/ inuito domino scilicet deo. **Risio** forte danda esset. **Item** duplex foris. scilicet conscientie in trinitate. et extrinsecum duplex. unum ecclesie aliud secularis policie.

Consideratio. XV

Usurarius contractus/ habet fieri principaliter in mutuo pecunie. Dicitur enim usura quasi usus eris. **Mutuum**. uero dicitur. quia de meo facio tuum. Et hoc precipue contingit in pecunia/ in qua dominium et usus/ rationabiliter distinguuntur non possunt/ quoniam usus pecunie/ est eius consumptio. et ita dominium transit cum usu. Propterea manifestatur iniquitas usurarii. quia de pecunia que non est sua sed alterius facta per mutationem/ suscipit incrementum pecunie. quam exigit/ ultra sortem. uel aliud emolumentum ex pacto. **Atque** autem sine pacto committeretur usura saltem in foro conscientie. distinguendum esset per uarietate casuum et intentionum. **Non** stat enim qui recipiens mutuum/ tenetur per legem amicitie et beniuolentie/ suo mutuanti quamdam amicabilem beniuolentiam quam per iterum

et expectare ille qui mutuū dat. etiā per ex-
hibitionē exterioris boni vel officij. vt q̄
in casu simili recipiet ab illo mutuū vel
aliud amicitie bonū. Nec mirū cū in sim-
plici et liberali dono sic inueniat. dum ta-
men principalis intentio sit donare. etiā
vbi spes redonatiōis vel redditiōis nulla
esset. Sic ad ppositū de mutuo vbi nihil
sperandū est iuxta verbū xpi supple prin-
cipaliter vel ex pacto. quoniā pactū de re-
cipiendo est pecunia mensurabile. et ita
mutui contractus inficitur.

Cōsideratio. XVI

Usurarius cōtractus/ noīatur
aliquādo talis apud doctores
vel populū vel legislatorē. qui
pprie et ex suo genere/ n̄ est vsu-
rarius. Occurrit exemplū simile de sy-
monia. de qua solet fieri distinctio q̄ qdā
symonia est phibita quia mala. et quedā
mala quia phibita q̄ distinctio sanum et
scientificū requirit intellectū. qz iuxta veri-
tatē/ nihil est malū. nisi quia phibitum.
Propterea papa nō potest facere de non
symonia symoniā. licet nō symoniā possit
punire vel phibere/ sub pena vere symo-
nie debita. Sic in proposito dū legistato-
res attenderūt cōtractus varios fieri/ ven-
dendo vel emēdo. locādo vel cōmodando
in detrimentū reipublice/ et in fraudē et fa-
uorem vsurariū proprie dictariū/ phibue-
rūt hmoi cōtractus illicitos et pniciosos
reipublice/ sub penis vsure debitis. preci-
pue dū satis constat ex opibus de mala et
fraudulēta intentōne cōtrahentiū. vbi si
constaret vel constitisset legislatori/ de bo-
na et simplici et pura intentōe cōtrahenti-
um/ aut nō tulisset tales leges phibitori-
as/ aut a suis legibz istos tales excepisset
tanq̄s verus epieikes et director legis.

Sequitur videre

ō potestate legislatoris in moderādis cō-
tractibus lege positua sub quinto consi-
derationū quaternario.

Incipit quintus

quaternariū. Consideratio. xvij.
Ista lege potest institui in aliq̄ pa-
tria/ vt nulla fiat venditio redditua
lis pperua/ quin possit redimi. vno
modo vel alio. ad temp̄ vel ad scm-

per **A**pparet hec veritas ex dictis in se-
cra consideratōe. p textū legis antiq̄. que
tunc vtiq̄ fuit rationalis. et cuius similis po-
test nouiter institui. **S**iquis at dixerit
in antiq̄ lege cautū esse vt dū redēptio fie-
ret/ deducerent fructus recepti medio tē-
pore et ita debere statuere lex iusta/ que re-
demptionē hereditatis vendite cōcederet
Fatendum est q̄ hoc posset. attamē si nō
fiat. nihilominus poterit esse iusta. si p qua-
litate patrie et reipublice/ cū circūstantijs
ceteris/ videatur expedire. vt videlicet suc-
curatur et vna pte indigentibus pecunia
prompta. et pvideat ex altera parte/ ne di-
strahant hereditates et instabiles fiant de
personis in personas. et de heredibus ad
nō heredes/ psertim in feudis. **P**ropte-
rea repitit vt in pluribus nullā esse vendi-
tionē maxime hereditariā/ quin lege sta-
tutum sit vel consuetudine firmatū/ vt sal-
tem infra annū et diem/ venditor vel pro-
ximus suus/ possit retrahere p simili sum-
ma. nō deductis etiā fructibus interim rece-
ptis. **Q**ua in re firmatū dictum prius
et memoriter habendū/ q̄ nō est de intrin-
seca ratōne venditiōis vel emptiōis/ im-
potentia vel nō facultas redimendi

Cōsideratō XVIII

Ista lege potest in aliqua patria p-
hiberi/ ne fiat in contractu venditio-
nis et emptiōis/ pactū inter ptes/ de
facultate redimēdi. **P**osset alicui
prima facie videri repugnātia istius dicti
ad pcedēs. quia si lex iusta potest dari de
facultate redimēdi. quomodo nō erit fas
ptribus pactū facere? **S**ed responsio faci-
lis est si cōsideretur intentio legislatoris
ad phibitionē talium pactorū personali-
um. ne videlicet data libertate/ abutatur
in fraudem vsurariā. **I**nterest enī legisla-
toris. ne qlibet passim abutatur re sua. **U**n-
de et apud paganos/ etiam philosophos.
stoicos nominati etiā apud massiliensē. q̄
sentiebāt (licet erronee) hominē seipsum
licite posse occidere/ propter infortuitum
vel euadendum vel cauendū. **L**ex erat/ ne
hoc quisq̄ faceret sine iudicio publice au-
toritatis. **S**ic in pposito et similibz multis
dici potest/ q̄ aliqua licent lege publica/
que nō licent autoritate propria.

Cōsideratio. XIX

De contractibus

Ista lege potest institui precium rez
venaliū tam mobiliū q̄ immobilī
tam censualiū q̄ non censualiū. feu
daliū z nō feudaliū. vltra quod pre
cium. nō liceat venditori exigere. imo nec
emptori dare. maxime priuata voluntate
Cum itaq̄ precium sit in cōtractibus tā
q̄ mediū adequatiū. z difficile sit tale
mediū semp̄ inuenire. propter affectōnes
varias z corrupras hominū. prorsus ex
pediēs est. vt illd̄ mediū capiat. prout sa
piens iudicabit. sicut loquitur Aristoteles
de medio virtutis. Nullus autē debet cen
seri sapiētior q̄ legislator. Propterea spe
crat ad eū precipue/quantū possibile est/
in istū precium statuere. quale nō licet trans
gredi/priuata voluntate/ que debz coerce
ri vel ligari prout reipublice deposcit vti
litat. Et vti nā precia sic omnibz rebus
essent imposta. quē ad modū videmus in
pane z vino/ q̄ euitarēter altercatōes ne
dum inutiles sed piure z impie. quas ex
perimur fieri quotidie inter emētes z ven
dentes. quod non fieret si vnico verbo et
absoluto statim diceret precium. vt vlna
talis panni/ tantū valet. modū bladi. tā
tum valet/ hec cauda vini/ est huius p̄cū.
hic casus tanti z ita de similibz. tunc da
ret precium qui vellet. qui nollet/ abiret al
tercatōe dimissa. Difficile est fatemur. sed
tam salubriter factibile apd̄ homines bo
ne voluntatis. quibus ex hoc esset pax. et
gloria deo.

Consideratio. xx

Ista lege potest institui aut p̄mitti tāq̄
licitū z expediens in certis casibz pro qua
litate personarū/ q̄ fiat venditio z empro
legitima. cum expressiōe pacti de redimē
do. z pro certo precio etiam minori q̄ res
emeretur vel venderetur sine tali pacto.
Ponamus exempli gratia et rei quā agi
mus/ duas aut tres generales circumstan
tias que non finguntur sed reperiuntur in
multis partibus. Cōstitutum est a legis
latoze z consuetudine seruatiū in vna pa
tria. q̄ nemo vendat censum annualem p
petuum/ quin possit redimi totiens quo
tiens. Statutum est preterea certū preci
um. vt pro denario quindecim. Hoc totum
licet. vt patet ex predictis. Sūt in illa pa
tria sicut esse debent/ ecclesiastici plures/
nolentes medicare. sed de redditibus in

cōmuni vel proprio viuere. et hoc vtiq̄ li
citur est iuxta determinatiōem christi et
apostoli. z obseruatōnem totius ecclesie.
Dignus est enī oparius mercede sua. De
niq̄ detrahentes ecclesiastici dotatōni. p
pter hoc damnati sunt vt heretici. etiā no
uissime in concilio Constanti. Et hec est
causa que martyre Thomā fecit. **A**dda
mus consequēter sicut res habet. q̄ nō in
ueniūt ecclesiastici prenominati/ possibili
tatem per se vel p̄ alios/ assignatōes quo
rūcunq̄ redditū/ nisi facta pactiōe de fa
cultate redimendi. nihilominus plus cu
perent inuenire si possent etiā cum maio
ri precio. cum insup̄ etiā simplici intentō
ne. vacua ab omni questu. nedum vsurario
sed quomodolibz illicito vel illegitimo
Querit quid agendū sit apud eccliaſti
cos h̄mōi. Si nolint emere/ propt̄ scru
pulum. vel ne videantur dare scandalum
in fauorem vsurariozū. ipsi patientur fa
mem nec subsistent. sed necessario disp̄gē
tur. z ita nec missarū. nec aliozū obsequio
rū diuinorū cultus/ remanebit. **I**stud au
tem incōueniens/ nullus legislator ecclē
siasticus vel secularis/ pie diceret toleran
dum/ saltem de ecclesiasticis ab antiquo
constitatis et approbatis. quozū funda
tio seu dotatio/ z si fuisset a principio suf
ficiens. delapsa est in diminutiōem intole
rabilem. nec sua sed temporū malicia. Si
vero concedat/ q̄ vtiq̄ posset contractus
emprōnis modo qui dictus est/ esse licitū
immo legitimū id est lege cōstitutus. tunc
habemus p̄positum. **R**esoluētes igitur
materiā ad paucos z claros terminos/ et
dimissis ex industria allegatiōibz vt veri
tas nude z aperte se maifestet in pace cor
dis z in lumine ratōnis qd̄ est lumē vul
tus dei signatum sup̄ nos. **C**oncludam
ex p̄missis. q̄ fas est vnicuiq̄ vti re sua
prout sua est. patet ex terminis. quia est p̄
dicatio diffinitōis de diffinito. vel econ
tra. **A**ut sic. fas est et licet vnicuiq̄ vti re
sua prout voluerit. in emendo. vendēdo.
locando. dando. mutuando zc. et capitur
vti. contra abuti. **P**atet istud ex terminis
quia detur casus in quo quis non potest
vti re sua. iam respectu casus illius nō est
sua. **V**el sic. fas est vnicuiq̄ tanto iure vti
re sua/ quanto iure res est sua. **V**el sic. fas
est vnicuiq̄ vti re sua sicut voluerit. nisi
pateat prohibitio legitima. in quo casu

iam res non dicitur esse sua. Hinc dictum est ab alijs quod nihil tam naturale. quam ut quilibet utatur re sua. Et fundat in lege naturali de dilectione proximi. Et in his duobus mandatis quecumque vultis ut faciant vobis homines. et vos facite illis. et quod oderis ab alio tibi fieri. alteri ne feceris. Nullus enim velle debet quod impediatur ab usu rei sue. nisi lex dei sit ad oppositum in hoc vel in alio casu immediate vel mediate. Dicitur immediate propter legem euangelicam. dicitur mediate propter leges positivas rationabiliter latas per gerentes vicem dei.

Sequitur secunda

pars principalis que ponit casum actus in quodam monasterio exponens circumstantias et singula que in emptione reddituum per acta dinoscuntur.

Post materia de contractibus resoluta per diffinitiones et divisiones et modos significandi metaphisicales et theologicos usque ad genus generalissimum quod est iusticia. et hoc sub viginti considerationibus. descendendum videtur ad particularem casum. Deinde circumstantie notabuntur. quo facilius et verius possit factum vel unde ius oritur sciri. Traditus est autem casus talis. Communitas aliquis terre/licentiam habet a domino suo de certa impositione facienda super his. que venduntur infra suos fines. ut pro qualibet libra duos denarios. et quod super huiusmodi obventionibus possit certum annum censum vendere. addita tamen facultate redimendi precium quodque statutum est quindecim pro uno. Quoddam monasterium emit ab hac communitate ius recipiendi centum floren. annuatim. pro duobus milibus floren. in numerata pecunia datis. et adiecta facultate redimendi. Questio est si dictus contractus sit usurarius vel alias illicitus. Nunc igitur circumstantias explicem. Prima circumstantia est ex parte ementium. quorum vita rationabiliter presumere facit quod non in fraude usurarii vel illiciti questus. vellent inire contractum aliquem scienter usurarium. etiam pro morte temporalis. Secunda quia parati fuerunt et sunt stare iudicio peritorum. sicut et ab initio. et consequenter consuluerunt plurimos. tam viua

voce quam per scedulas et scripturas. quorum fuit consilium. quod licitus erat eis contractus suus. immo fortassis esse potuit quod ille vel similis erat eis debitus. ne desolaret monasterium. cui succurrere debitu habet. nec aliter inueniunt. Tertia circumstantia est quod ultra precium solitum per dominum patrie constitutum legitime tradiderunt quartam partem. et quantum dedissent pro redditibus perpetuis. Et supponitur quod augmentum precij fuerit de consensu domini vel vere vel interpretatiue. Quarta quod venditio tam efficax fuit ex parte eorum tam in voluntate quam in opere translationis. quod nullam sibi retinuerint facultatem retrahendi precium datum. Quinta circumstantia est paupertas ementium immo desolatio si non inuenirent venales redditus. quos malent esse perpetuos. sed non inueniunt obstante circumstantia patrie. in qua prohibitum est lege superioris domini. ne fiat venditio reddituum perpetua. sed semper eum facultate redimendi. Sexta quod si vellent procedere usurario titulo plano vel palliato. repirent pro pecunia data in precium venditionis. longe amplioris censum annualem. ut si posuissent in cambio usurario mille francos. habuissent centum francos annuatim vel amplius. ubi non habent pro duobus milibus francis nisi centum francos. Et hinc patet. neque fraudem usurariam committere. neque scandalum ut ab alijs committatur. dare quod bene notandum est. Deinde possent induci ex parte vendentium. certe circumstantie seu cause. pro iustificatione legis condite que dicta est. ne scilicet distrahatur hereditates de heredibus ad non heredes. aut ne communitates. perpetuis redditibus onerate tandem depeant. Addita est preterea limitatio precij. sicut potuit rationabiliter institui. Data est insuper licentia communitati vendenti de qua loquitur casus. quod imponeret duos denarios pro libra ad euitandum fortassis grauius inconueniens de diminutione monetarii. sicut exprimur esse grauiore quam impositiones seu vectigalia. que sunt nerui reipublice secundum ciceronem. Amplius non est leuiter presumendum. quod vel dominus patrie illius vel communitates sint immemores salutis sue. quoniam bona intentione et bono fine fecerunt ea que fecerunt vel obseruant. ex quo de se non sunt